

ELAGABALOV MILJNIK V CELEJANSKEM MUNICIPALNEM PODROČJU

Rimski miljni kamen CIL III 5737, ki je bil vzidan v gradu Lindek ob Belem potoku severno nad Frankolovim — od kedaj se ne ve —, so zabeležili 1780 in ga še istega leta prepeljali v Vojnik¹⁾. Ni znano, kako je spomenik prišel nato v posest tamošnje kovačije, vsekakor je že v pričetku prejšnjega stoletja služil na njenem vogalu za odbijač, zakopan v zemljo do treh četrtin svoje višine²⁾. V takem položaju so bile od napisa opazne le prve tri vrstice, ki jih tudi — kot edine — notirata najstarejša zapisovalca, Albert Muchar in Richard Knabl³⁾. Na osnovi njune redakcije ga je slabih sto let po odkritju Theodor Mommsen privzel v CIL III pod št. 5737; leta 1953 pa ga je dal odkopati in prepeljati v Celje kustos celjskega muzeja Alojz Bolta, ki je dotlej zakopano, slabo ohranjeno, a zanimivo besedilo treh spodnjih četrtin miljnika — ne povsem točno⁴⁾ — objavil v Arheološkem vestniku 6, 1955, 320 s.

Nekako 1868 pa je bil najden v ruševinah lindeškega gradu drug miljnik ki je bil takoj prepeljan v graški Joanneum. Tega je objavil Friedrich Pichler⁵⁾ v letu 1872. CIL III ga v prvi zvezek ni mogel več privzeti, notiral ga je šele Otto Hirschfeld v pripadajočem dopolnilu na p. 1049 kot add. ad 5737 ter nekaj let pozneje — ponovno kot *dopolnilo* — nekoliko korigiranega pod št. 11841. Dejstvo namreč, da je bil ta, poslej v Grazu hranjeni miljnik prav tako najden v lindeškem gradu kot prej omenjeni, je povzročilo, da ga je začel enačiti s prej omenjenim, ki pa je do 1953 nepretrgoma služil za odbijač vogala kovačije v Vojniku. Čeprav napis na drugem lindeškem milniku ni bil dobro ohranjen, se je vendar besedilo — na podlagi analognega teksta na milniku iz Ivence pri Vojniku, CIL III

¹⁾ R. Knabl, Archiv f. Kunde österr. Gesch. Quellen 26, 1861, 59; cf. tudi A. Muchar, Geschichte d. H. Steiermark I, Graetz 1844, 397.

²⁾ A. Muchar, o. c. p. 388 s. v. Hocheneck bei Cilly.

³⁾ A. Muchar, 11. cc. R. Knabl, l. c., ki pa vendar notira sled štirih nadaljnjih vrstic. Cf. tudi MHS 5, 1854, 116; F. Pichler, Text zur archaeol. Karte von Steiermark p. 29.

⁴⁾ Zato objavljam na tem mestu izčrpno korekturo, kajti najdba je zanimiva, redka in važna.

⁵⁾ F. Pichler, Jahresbericht des Münzen- und Antikenkab. in Joanneum zu Gratz für 1871 (1872) p. 23. Cf. tudi EE 2, 446 n. 992.

5736 — dalo gladko rekonstruirati kot sledi: [Imp(erator) Caes]ar M(arcus) | [Opellius S]everus | [Macrinu]s Pius | [fel(ix) Aug(ustus)] p(ontifex) m(aximus) trib(unitiae) | ⁵ [pot (estatis) II p(ater) p(atriciae)] co(n)s(ul) proco(n)s(ul) | [et M(arcus) Opell(ius)] Antoni-nus | [Diadum]enianus | [nobi-lissi]mus Caesar | [princeps] iuventutis (sl. 1).

Sl. I — Milnik Makrina in Diadumena, cf. CIL III p. 1049 add. ad 5787 ter n. 11841. Fot. E. Swoboda, Graz

Zaradi istega nahajališča s CIL III 5737, a brez sicerš-njega razloga, ga je Otto Hirschfeld torej proglasil za identičnega z njim in ga v CIL III na citiranem mestu notiral samo kot dopolnilo k št. 5737, Mucharju pa na-prtil krivdo netočnega zapiso-vanja in mistifikacije⁶). Toda milnik, ki ga hrani sedaj celjski lapidarij (CIL III 5737 + AV 6, 1955, 320; sl. 2), prča, da je Mucharjevo čitanje prvih treh vrstic — toliko jih je namreč videl, ostale so bile tedaj vkopane — popolnoma pravilno in da evidentno gre za cesarja iz dinastije Seve-rov; medtem ko je v Grāzu hranjeni kamen (CIL III p. 1049 add. ad 5737 + n. 11841; sl. 1) nov milnik iz istega nahaja-lišča in sicer izpod vlade cesarja Makrina. CIL III se torej moti, ko združuje oba milnika v enega⁷).

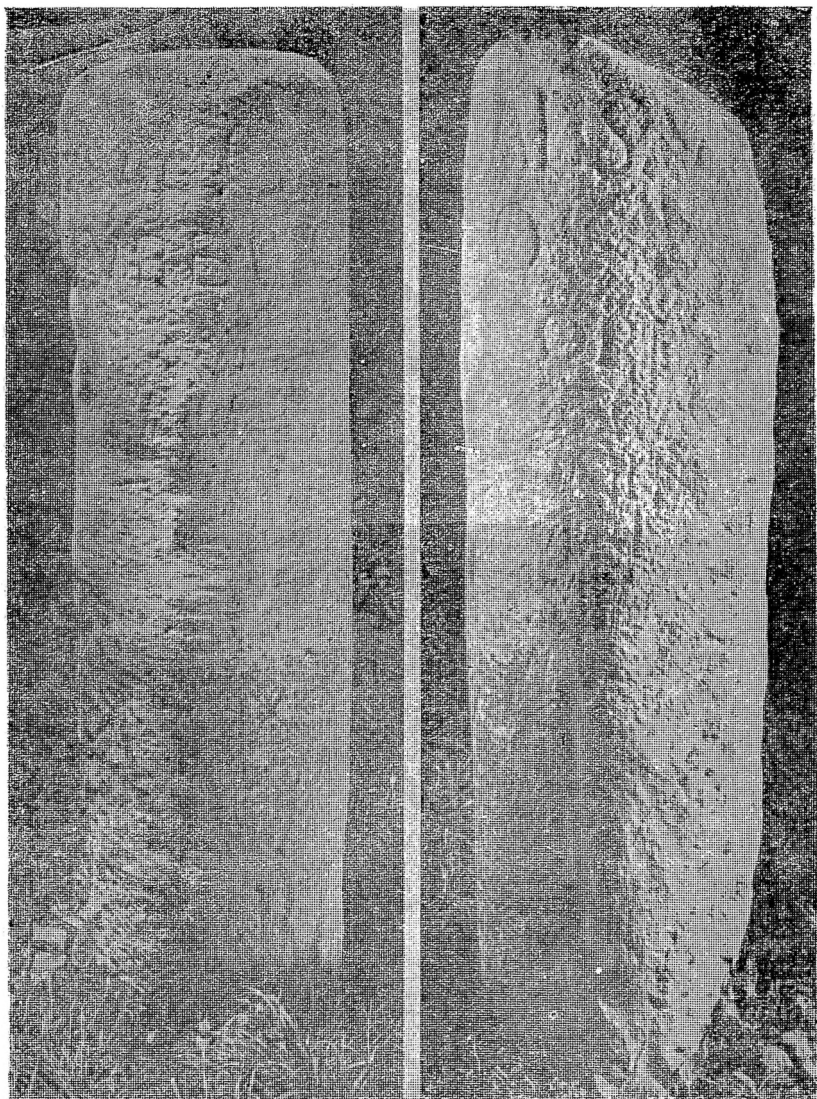
*

V Celje prepeljani milj-nik je iz belega, grobo zrna-tega, prejkone pohorskega marmorja, ima cilindrično obliko in je visok 150 cm s premerom 35 cm; višina črk = 9—3.5 cm. Nad desnim robom napisa je del kamna odbit, delno je poško-dovan tudi spodaj. Prve tri vrstice so relativno dobro ohra-

⁶) CIL III p. 1049 add. ad 5787: *patet eandem esse quam dedimus n. 5737 interpolatam a Muchario*; ter ib. n. 11841: *Muchari exemplum totum fictitium est*.

⁷) Za njim pa prevzemajo pomoto vsi obdelovalci, naj citiram samo delo, ki ga je spisal Deringer, *Die röm. Meilensteine Noricums*, Car. 143, 1953, 755.

njene, naslednjih pet je zelo zbrušenih⁸⁾, od besedila se pri njih vidijo samo poslednje tri ali štiri črke, ki pa za točno rekonstrukcijo zadoščajo (slika 2).

Sl. 2. — Elagabalov miljnik, cf. CIL III 5737_ter AV 6, 1955, 320 s.

⁸⁾ Težko je odločiti, ali gre pri njih za namerno poškodbo; skoraj je verjetnejša domneva A. Bolte, da je kamen tako poškodovan, ker je služil kot odbijač.

Imp(eratori) Caes(ari) M(arco) | Aurelio | Ant[on]ino Pio | Felic(i) inv[ic]to Aug(usto) | ⁵ *[divi M(agni) Ant[on]in[i] f(ilio)] | [divi Se]veri n[e]p[oti] | [p(ontifici) m(aximo) trib(uniciae) pot(estatis) II] co(n)s(uli) II | [proco(n)s(uli) a] C(eleia) m(ilia) p(assuum) | IX*

1 *M(arco)* Bolta izpušča, enako CIL in starejši ki pa predvidevajo prostor za manjkajočo črko; črka je na sliki dobro vidna. 3 *Anto* ... CIL in starejši, *Antonino Pi(o)* Bolta, vendar je — sicer nekaj slabše — viden tudi končni o. 4 ... *oto X* Bolta. 5 ... *onin* Bolta. 6 *n[e]p[oti]* še vidno, vendar komajda razločno. 7 Z ozirom na simetrijo vrstice je okrajšava *pont(ifici) max(imo)* izključena, ker je predolga. Če si namreč kamen ogledamo, vidimo da je prostora kvečjemu za dve črki. K dopolnitvi cf. *Esperandiau*, *Inscr. Gaule* 650, pa tudi prej citiran napis in druge. Za črkami *cos. II* je kamen jamičasto-pikčasto obdelan in ni nikakega sledu bodisi nadalnje številke bodisi črke, tudi ne razure ali poškodbe. 8 Dopolnitev je logična, delno je *C(eleia)* tudi vidno. Kot kažejo vrstice 1—3, segajo vrstični začetki vsi drug pod drugega, v tem primeru bi bilo v tej vrstici potrebno suponorati vsaj še štiri manjkajoče črke. Zanimivo je, da sicer dokaj običajna oznaka *p(ater) p(atriciae)* odpade — razen če bi jo bilo dovoljeno postaviti na pričetek te vrstice, morda s predstoječim *procos*, kot sem za primer izpolnil zgoraj. 9 Številka je pisana brez prečne haste.

Miljnik spada v leto 219, posvečen je cesarju z vzdevkom *Elagabal* (218—222), to dokazuje struktura njegovega imena, konzulat⁹⁾ ter vrstici 5—6. Kamen je eden od redkih spomenikov tega cesarja na Balkanu in celo iz drugega leta njegove vlade. Poleg njega edini doslej v Iliriku znani *Elagabalov* miljnik¹⁰⁾ je bil postavljen šele leta 222, in sicer v območju *Akvinka*¹¹⁾.

Na kamnu ne opazimo izrazitega sledu, da bi bilo betedilo zapadlo pod *damnatio memoriae*, kar preseneča. Moramo pa upoštevati dejstvo, da je bilo *Elagabalovih* miljnikov na Balkanu prejkone tako malo, da jih je bilo lahko spregledati, posebno če se je bil morda kamen sam zrušil in obležal pozabljen, kar je v divjem območju *lindeškega* gradu zelo možno¹²⁾. Navedena razdalja znaša 13.320 km in pade — merjeno po rimski cesti od *Celeje* preko *Frankolovega* proti *Poetovijoni*¹³⁾

⁹⁾ Liebenam, *Fasti IR*, Bonn 1909, p. 111. A. Degressi, *I fasti consolari* (Roma 1952) pp. 61, 278. Bolta datira miljnik v čas skupne vlade *Sept. Severa* in *Karakale*!

¹⁰⁾ Kolikor mi je bila literatura dostopna.

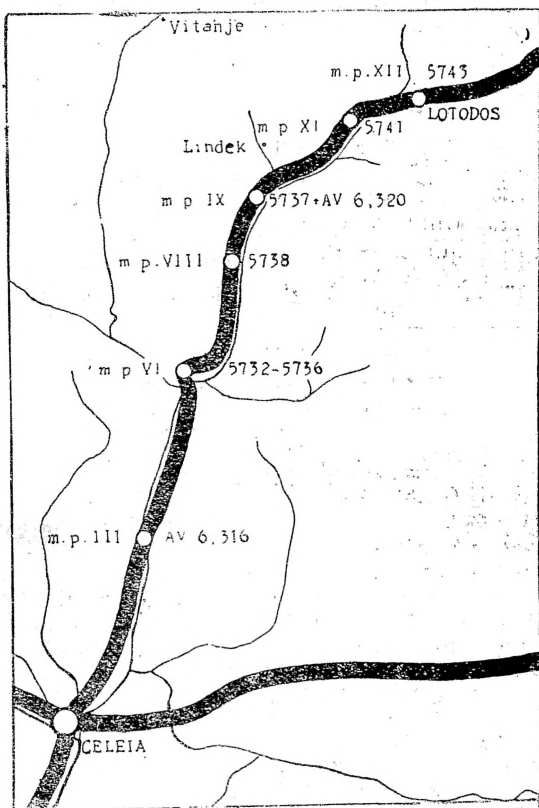
¹¹⁾ CIL III 3713 s ceste *Aquinco-Sirmium*: Im *Caes. | [M. Aurelio] | Antonino | [Pio Felici] | invicto | Aug. pont. | max. trib. p. | V cos. III | [I] pro | cos ab Aq. m p | VIII*.

¹²⁾ Izgleda, da tudi *Makrinova* miljnika iz *celejanskega* področja nista prestala razure teksta.

¹³⁾ Edini pregled o njej podajata R. Knabl, o. c. ter Ferk, *MHS* 41,

(slika 3) — nekako na zahodni konec Konjiške gore, na cesto pod koto 660 jugoslovanske specialke, list Celje (približno v območju točke 15°19'45" vzh. od Gr. ter 46°20'30" sev. šir); se pravi, v bližino izliva Belega potoka v Frankolovsko reko, ob katerem vodi pot na Lindek. Spomenik so očitno dali prepeljati na grad humanistično izobraženi lastniki.

Štirinajstletni Elagabal je bil v Emesi (= Homs ob reki Orontes v Siriji) na pritisk podkupljenih orientalskih legionarjev in v zaprepaščenje senata proglašen za cesarja dne 16. maja 218; julija istega leta sta bila ubita njegova predhodnika, cesarja *Macrinus* in njegov sin *Diadumenianus*, in sicer mladi *Diadumenianus* na begu k Partom, kamor ga je bil poslal oče, da bi ga rešil, pa so ga v Zeugmi, tik pred prehodom čez Eufkrat Elagabalu konjeniki dohiteli in potolkli, strogi in dosledni *Macrinus* pa v Calchedonu ob Bosporju, kjer ga je izdal njegov prejšnji *procurator*, preoblečenega v brzega sla, da bi z državno pošto utekel v Rim, odkoder bi mu bilo lažje organizirati boj proti Elagabalu. Ko je — ujet — izvedel za sinovo smrt, je poiskupil samomor, končali so ga krvniki¹⁴). Mladi in bolestno eksaltirani Ela-

Sl. 3. — Odsek rimske ceste Celeia—Lotodos z vrisanimi najdišči rimskih miljnikov po CIL ter AV

1893, 217 ss. Cf. tudi B. Saria, *Archaeol. Karte von Jugosl.*, Blatt Rogatec (Zagreb 1939) p. 73 ss.

¹⁴) Cf. M. Besnier, *L'empire rom. de l'avènement des Sévères au concile de Nicée* (= Glotz, *Hist. générale: Hist. rom. IV 1*) 1937, 76 ss. Koncizen oris tega cesarja je izdelal v. Petrikovitz, *RE XVIII* (1929) 552 ss.

gabal je preživel zimo 218—219 v Nikomediji¹⁵), odkoder se je spomladi 219 napotil preko Balkana v Rim¹⁶). Tja je, obdan z orientalskim veličastjem, prispel 29. septembra istega leta¹⁷). Med spomladjo in koncem septembra je torej potoval po cesti *Naissus—Mursa—Poetovio—Celeia—Emona*.

Leto in pol poprej je bil dal vnet Makrinov pobornik, cesarski namestnik v Panoniji *Aelius Triccianus*, ki je bil takoj po spremembi oblasti seveda ubit, popraviti zanemarjene panonske ceste — predvsem obmejno in v zvezi z noriškim prokuratorjem tudi ono, ki vodi v Panonijo iz Italije¹⁸) — čemur je bil morda res vzrok grozeči dačanski vpad¹⁹), čeprav se je Makrin trudil, ustvariti Rimu za vsako ceno možnost mirnega razvijanja²⁰). Tako so ravno na področju celejanskega municipija razmeroma hiteli s popravilanjem glavne ceste²¹), prav tako na področjih sosednjih upravnih središč, Solve, Viruna in drugih (slika 4). Iz Makrinove enoletne vlade je ohranjenih na Balkanu kar 21 miljnikov²²). In prav ta relativna povezanost, morda

¹⁵) N. pr. Herod. V 5, 3; SHA (Ant. Heliog.) XVII 5, 1.

¹⁶) Značilno je, da se je pomorske poti ognil. Antična literatura navaja izrecno, da je potoval v Rim skozi podonavske province, Dio 80, 3, 2 (Loeb ed. Cary) ἔνθα δὲ ἐπιχειρήσας ἐς τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μυσίας καὶ τῆς Παννονίας ἑκατέρω; ἐπορεύθη (cf. E. Ritterling, *Legio*, RE XII (1925) 1323; CAH XII 53, dalje, tudi Niese—Hohl, *Grundriß der RG* 1923⁵, 349 ter v. Domaszewski, *Geschichte der röm. Kaiser* II³ Leipzig 1921, 374). Od cest za potovanje skozi podonavske province pride v poštev samo glavna.

¹⁷) CIL VI 31162=ILS 2138; cf. Besnier, o. c. p. 81. Besnier misli, da 29. sept. 219; H. M. D. Parker, *Hist. of the Rom. World* 138—337 (1935, Methuen's History) p. 103 že spomladi istega leta; tako v glavnem tudi Sutherland, *RIC* IV/II p. 27; medtem ko ostali julij—sept.; cf. tudi Goyau, *Chronologie* p. 270 n (cit. po *RIC*.)

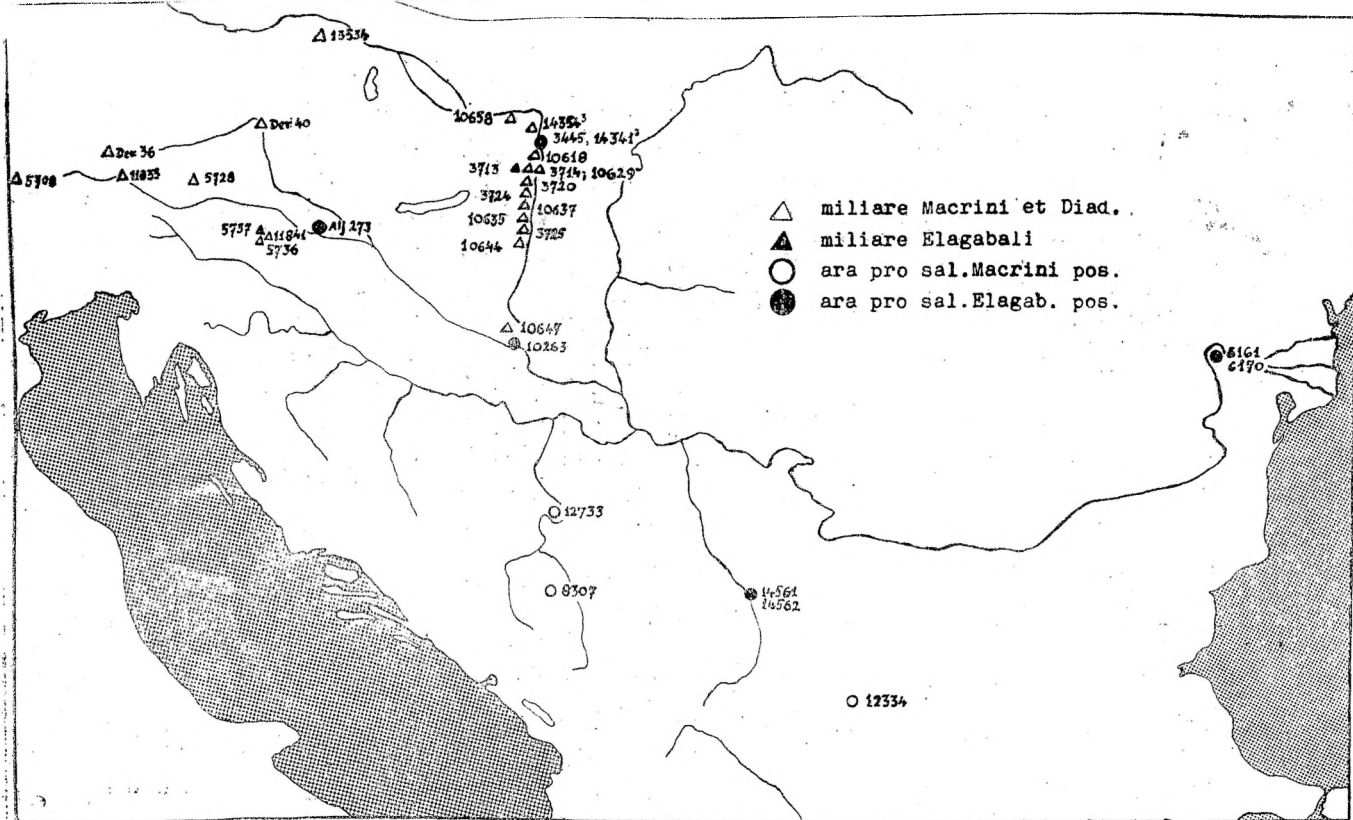
¹⁸) CIL III 5736 Ivenca pri Vojniku; 11841 Lindek, o njem zgoraj. — *Aelius Triccianus* je bil po rodu Panonec, *PIR*² I 271, cf. tudi G. Barbieri, *L'albo senatorio da Sett. Severo a Carino*, Roma 1952 n. 926 ter Pavan, *Pann. Sup.* 509, iz Tricciene ob Blatnem jezeru, Domaszewski, *Westdeutsche Zeitschrift* (Trier) XXI 1902, 181 op. 164; v senat ga je sprejel *Macrinus* in ga poslal kot svojega in zanesljivega človeka v Panonijo za legata, Dio 78, 13, 3; Elagabal ga je dal ubiti, Dio 79, 4, 3.

¹⁹) Dio Cass. LXXVIII 27, 5. Dačani so vpadali v imperij, plenili, grozili z vojno; Makrin jim je vrnil talce, ki jih je bil od njih zahteval Karakala za jamstvo zavezniške pogodbe.

²⁰) Tako je za drag denar dobesedno kupil mir od Partov, enako tudi od Dačanov. Cf. Besnier, o. c. 77 s.

²¹) Cf. op. 18.

²²) CIL III: 3714, 3720, 3724, 3725, 10618 (=6467), 10629, 10635 (=3276), 10637, 10644, 10647 — vsi s ceste *Aquinco—Mursam*; 10658 (=4636) ter 14354³ s ceste *Aquinco—Brigetionem*; 5736 ter 11841 s ceste *Celeia—Poetovionem*; 13531 s ceste *Cetio—Vindobonam*. K noriškim miljnikom tega cesarja cf. A. Deringer, *Die röm. Meilensteine Noricums*, *Carinthia* 143, 1953, 755 ss.; CIL III 5708, 5728, 11433; *JbZK* 4, 1906, 94—93 ter Deringer n. 36. Noriški miljniki so vsi iz prvih mesecev leta 218, medtem ko so panonski še iz leta 217; po Deringerjevem mnenju je bila tam-

Sl. 4. — Najdišča epigrafskih spomenikov, ki omenjajo Makrina ali Elagabala na Balkanu. AIJ=Hoffiller, Sarija: Antike Inschriften aus Jugoslavien, Zagreb 1938. Der.=Deringer: Die röm. Meilensteine Noricums, Carinthia 143, 1953, 755. Številke brez druge oznake pa se nanašajo na gradivo v CIL III

celo naklonjenost²³⁾ med upravnim kadrom v podonavskih provincah in Makrinom pa bi po spremembi oblasti utegnila biti tudi vzrok strahu eksponiranih ljudi in njih prizadevanju leta 218, da bi si zagotovili naklonjenost novega cesarja. Že iz druge polovice leta 218 sta namreč dokumentirani dve Jupitru posvečeni ari *pro salute Elagabali*, postavljeni ena v mestu *Aquincum*²⁴⁾, druga v mestu *Troesmis*²⁵⁾.

Da pa so municipalna središča že v istem letu oziroma v letu 219 vsaj delno nadaljevala s sicer neljubo dolžnostjo — neljubo predvsem za podeželane, ki so vsa bremena nosili — s popraviljanjem cest, kaže novi milnik. In morda ni slučaj, da je le-ta vprav iz celejanskega področja, ki se je bilo — gledano s stališča spremenjenega položaja — dokaj kompromitiralo vprav z vneto gradnjo cest pod prejšnjim vladarjem, ki ga je v novih razmerah seveda takoj zadela *damnatio memoriae*²⁶⁾. Ker so v podonavskih provincah za Elagabala gradili izredno malo cest, saj so bile njegove misli usmerjene vse drugam kot pa k smotrnemu upravljanju imperija, mestne uprave same, ko so to spoznale, pa tudi niso forsirale nevšečnega dela, moramo gledati v ohranjenih dveh milnikih vprav nekaj izjemnega, skoraj nekako *captatio benevolentiae*. Ta postane za področje celejanskega municipija še bolj umljiva, če je bilo znano, da bo cesar potoval skozenj v Rim in so morda prav zaradi tega s postavljanjem novih milnikov pohiteli. Zaradi siceršnje izredne redkosti milnikov tega cesarja je v resnici upravičeno videti v lindeškem neko posebno težnjo celejanskega municipija, na čigar teritoriju stoji: težnjo ravno, izkazati pred cesarjem, ki potuje po njih področju, vsaj toliko skrb za javno izgradnjo pod njegovim imenom, kot jo je bil izkazal za prejšnjega vladarja. V Celju hranjeni milnik bi bil torej zanimiva in neposredna priča dejstva, da je Elagabal poleti 219 potoval iz Nikomedije v Rim po cesti skozi Ptuj in Celje²⁷⁾.

kajšnja gradnja cest v zvezi z Dačanskim vpadom (l. c. op. 35). Ostali epigrafski spomeniki, ki omenjajo tega vladarja na Balkanu so: CIL III 8307 *municipium S., Dalm.* (omenjen samo *Diadumenianus*), 12339 *Musibeg, Thracia* (omenjen samo *Macrinus*), 12733 *Domavium, Dalm.* K naštetim spomenkom cf. zemljevid, risba 4. Za ostale Makrinove milnike in ostala njegova cestna dela cf. RE o. c. p. 552 s.

²³⁾ V tem pogledu bi morda bilo zgovorno dejstvo, da so mu bili ilirski legionarji v Orientu zvesti sve do njegovega pobega proti Rimu, cf. tudi F. Altheim, *Soldatenkaiser* (Frankfurt a. M. 1939) 145.

²⁴⁾ CIL III 3445.

²⁵⁾ CIL III 6161.

²⁶⁾ Dio Cass. LXXIX 2, 5—6.

²⁷⁾ V tem smislu so tudi značilno razporejena ostala najdišča epigrafskih spomenikov, ki omenjajo Elagabala, cf. op. 28. V ostalem je povsem izven dvoma, da je potoval po omenjeni cesti, ker bi bila vsaka druga neprikladnejša, napornejša in bi se ognila velikih mestnih središč tedanjega časa na Balkanu.

Posebej značilno je za politično atmosfero tistega časa tudi dejstvo, da so v podonavskih provincah postavili Elagabalu relativno mnogo posvetil in počastilnih napisov²⁸), iz česar je moči sklepati na poostreno tedanjo politično nestrpnost, ki je literarno sicer dovolj dokumentirana, a s tem dejstvom tudi epigrafsko naznačena.

Ljubljana.

J. Šašel.

ZUSAMMENFASSUNG

J. Šašel: EIN MEILENSTEIN DES KAISERS ELAGABALUS IM MUNIZIPALGEBIET VON CELEIA

CIL III verzeichnet — zwar nicht ganz klar und überzeugend, doch maßgebend — sub n. 5737+p. 1049+11841 einen aus der Ruine Lindek bei Frankolovo stammenden Meilenstein, welcher sich nun im Grazer Joanneum aufbewahrt befindet. Eine Analyse zeigt aber, daß es sich in Wirklichkeit um zwei verschiedene Meilensteine handelt, die als Spolia, oder, wahrscheinlicher, als Bestand einer alten und in Vergessenheit geratenen Burgsammlung am gleichen Orte aufbewahrt waren. Von den beiden wurde der eine schon im Jahre 1780 nach Vojnik transportiert (1), wo er bis zur Hälfte vergraben als Eckstein dem dortigen Schmidhause diente und — soweit sichtbar — von A. Muchar zuerst und richtig transkribiert wurde (2); der zweite aber, von der Ruine Lindek im Jahre 1868 direkt nach Graz transportiert, wurde zuerst von F. Pichler gelesen (5) und von O. Hirschfeld im CIL mit dem ersten — nicht ganz überzeugend — confundiert, wobei dem Muchar sogar die Schuld einer Mystifikation unterschoben wurde (6, cf. 7). Der jetzt in Graz aufbewahrte Meilenstein von Lindek (=CIL III p. 1049 add. ad 5737+11841) wurde von *Macrinus* und *Diadumenianus* im Jahre 217 n. d. Ztw. gesetzt (Abb. 1). Der andere aber (=CIL III 5737), welcher erst im Jahre 1953 von Vojnik ins Museum nach Celje transportiert wurde (wobei auch der restliche Teil der Inschrift bloßgelegt und von A. Bolta im Arheološki vestnik 6, 1955, 320 s. — übrigens nicht ganz genau — gelesen und publiziert wurde), stammt aus dem Jahre 219 und bezieht sich auf den Kaiser *Elagabalus* (Abb. 2). Lemma und Textrekonstruktion s. im slov. Teil.

Die Inschrift ist ziemlich beschädigt, zeigt aber keine ausgesprochene Spur einer Rasur. Der ursprüngliche Aufstellungsort des Meilensteines dürfte sich unzweifelhaft längs des ziemlich gut bekannten Straßenverlaufes *Celeia-Poetovionem* (10, s. Abb. 3) und zwar in der Nähe der Mündung von Beli potok und Frankolovska reka befinden (*IX milia passuum*), am Beginn des steilen Weges nach Lindek, wohin

²⁸) CIL III 773=6170 *Troesmis*; 10263 *Mursa (pro salute)*; 14341³ *Aquincum (pro salute)*, iz leta 222, na spomeniku je že omenjen tudi privzeti vladar *Alexander Severus*; 14561 *Naissus (pro salute)* iz leta 220; 14562 *Naissus (pro salute)* iz leta 221; zelo verjetno je mišljen Elagabal tudi na spomeniku AIJ 273 *Poetovio* (pri katerem dopušča Abramič tudi možnost, da gre za Komoda). Več kot dvomljive pa so omembe tega vladarja na spomenikih CIL III 954=7722 (milnik iz Dacije) ter 3637 (ara iz Pann. Sup.).

der Stein wahrscheinlich von einem humanistisch beeinflussten Eigentümer überführt wurde.

Im Bereiche von *Illyricum* ist bisher nur ein Meilenstein des Kaisers *Elagabalus* bekannt (13), wogegen solche aus der Zeit des *Macrinus* und des *Diadumenianus* mehr als 20 gefunden wurden, die meisten längs der Limesstraße, einige aber auch längs der Straßen, die zu ihr aus Italien bzw. aus Germanien führten (22, Abb. 4). Dies spräche für ein relativ gutes Einvernehmen zwischen dem Verwaltungsapparat im *Illyricum* und dem Herrscher, eine Tatsache, die z. B. von den illyrischen Truppen so zu sagen bis zum letzten Augenblick bewiesen wurde (23). Und gerade diese engen Beziehungen zwischen dem Verwaltungsapparat im *Illyricum* und *Macrinus* könnten nach dem Machtübergang im Jahre 218 auch den stillen Hintergrund der zwei etwas überstürzt schnell gesetzten Aren *pro salute* des neuen, jungen, orientalischen Herrschers bilden (24, 25). Die gleiche *captatio benevolentiae* wäre auch bei einigen Munizipien in Betracht zu ziehen, besonders bei jenen, die sich unter der vorübergehenden Herrschaft etwas „kompromitiert“ haben. Dies gilt z. B. besonders auch für *Celeia* (18). Wegen der außerordentlichen Seltenheit der Meilensteine aus der Zeit der Herrschaft *Elagabals* ist man wirklich geneigt im neuen Meilenstein ein gewisses Bestreben des *Celeia*-Munizipiums zu sehen, die Tendenz nämlich, wenigstens soviel Sorge für den Straßenbau unter diesem Herrscher zu bezeugen als unter dem vorigen, wozu auch die Dedikationsform, die im Formular gebraucht wurde und welche im Gegensatz zum Nominativ-Formular unter *Macrinus* steht, gut passen würde. Und diese Tendenz ist noch glaubwürdiger, falls dem Munizipium die Marschroute des neuen Kaisers von Nikomedien nach Rom (16, 27; cf. auch 15, 17) im voraus bekannt war — was man als gewiß voraussetzen darf und muß. So wäre der Meilenstein als ein interessantes und direktes Zeugnis der Kaiserreise im Jahre 219 aus *Nikomedia* über *Naissus*, *Mursa*, *Poetovio* und *Celeia* nach *Aquileia* und Rom anzusehen.

Es ist charakteristisch, daß er dem Seewege auswich. Die antike Literatur verzeichnet dies ausdrücklich, Dio 80, 3, 2 (Anm. 16). Von den illyr. Straßen kommt natürlich nur die West—Ost Hauptader in Betracht, längs welcher auch die meisten epigraphischen Denkmale *Elagabals* gefunden wurden (Abb. 4). Nach *Besnier* traf er in Rom am 29. Sept. 219 an, nach *Parker* und *Sutherland* schon im Frühjahr desselben Jahres (17), während von den übrigen Autoren Juli—Sept. angenommen wird; doch wird er sich vor Mai den Reiseschwierigkeiten kaum unterworfen haben und die ganze Kaiserreise dürfte wohl 2—3 Monate in Anspruch genommen haben. — Schließlich soll noch auf eine Tatsache hingewiesen werden, welche auf die damalige politische Atmosphäre ein Licht wirft (was literarisch zwar zur Genüge bekannt, hiemit aber auch epigraphisch bekräftigt ist): daß nämlich in kurzer Zeit relativ viele Ehrendenkmale für *Elagabal* gesetzt wurden — was auf eine Epoche intensiver politischer Ungeduld hindeutet (cf. dazu die zwei Meilensteine desselben Kaisers und die 20 von *Macrinus*, vom welchen fast keine Ehreninschrift vorliegt).